

MALİYE VERGİ POLİTİKALARINDA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Diğer konularda olduğu gibi, maliye-vergi konularında da sihirli politikalar yoktur. Gelişmeyi sağlamak için köklü ve uzun süreli politikalar uygulanmalıdır. Bazen bu uygulamalar arıza yapsa bile, sistem köklü olduğu için kendini daha az hasarla ve kısa sürede toplayacaktır.

Milletlerin kendi kendilerini yönetmeyi öğrenmeleri için, başkalarına minnet etmemeleri ve yük olmamaları gerekir. **Halk, zenginleşmek için, herşeyi kendilerinin yapması gerektiğini ve kendi kendine yeter olmayı prensip haline getirmeyi öğrenmelidir.** Kişisel çıkarlar ile milli menfaatler ancak bu şekilde bağdaştırılabilir.

GENEL ANLAMDA YAPILABİLECEKLER

Milletler kendi kültürlerine uygun olabilecek ekonomik modeller uygulamaya çalışmalıdır. Türkler yapı olarak, kazanırken daha ferdi, ama harcarken daha sosyal davranırlar. Kurulacak ekonomik modelin bu yapıya uygunluğu, başarı oranını artıracaktır. Diğer taraftan yöneticilerine güvenmeyen insanlar, vergi vermek yerine, yardımlarını doğrudan kendi bildikleri yerlere yapmayı tercih ederler. Dolayısıyla bu yapıya uygun bir sistemi uygulayabilmek için önce ülkeyi yönetenlerin dürüst insanlar olduğuna halk inanmalıdır. Ayrıca ödedikleri vergilerin kendilerinin arzu etmedikleri fuzuli yerlere harcanmayacağından da emin olmak isterler. (Yönetenlerden kasıt, sadece hükümette görev alanlar değildir. Siyasiler, bürokratlar ve halkın önündeki iş adamları ile sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri kastedilmektedir.)

Ana başlıklar halinde sıralarsak, yapılabileceklerden bazıları, özet olarak, şunlardır:

✓ **Para-maliye-üretim politikaları birbirleriyle bağlantılı olarak yürütülmelidir.** "Tarihin Aydınlattığı Gelecek" isimli kitabımda çözüm teklifleri ayrı başlıklar halinde verildi. Ancak konuları başlıklara dağıtırken çok zorlanıldı. Hattâ 3. baskı için çalışılırken yeniden düzenleme ihtiyacı hissedildi. Yeni bir kitap değil, yeni bir baskı olduğundan başlığın maliye-vergi olarak kalması gerekiyordu. Ancak kitabın ikinci baskısında maliye-vergi bölümü içerisinde olan bazı öneriler, üretim-teknoloji bölümüne aktarıldı. Dolayısıyla para-maliye-üretim şeklindeki üçlü politikayı birlikte uygulamak çok zordur. Kitabımdaki teklifler, olaylara bir bütün olarak yaklaşılmasını sağlamak için kapsamlı yapılmıştır. Ancak, yine de anlatılanları bütünleştirerek bu üçlü politikayı sağlayacak olanlar yöneticilerdir. Okuyucunun bu konuları ayrı değerlendirmesi normaldir.

Türkiye çok uzun süredir sadece para-maliye politikalarıyla yönetildi. Hattâ bazen yalnız para-kredi politikaları uygulandı. Halbuki, **büyük ve ısrarlı bütçe açıklarının sadece maliye politikalarıyla dengelenebilmesi çok zordur.** Kitapta teklif edilen sistemi uygulamak para-kredi politikalarıyla karşılaştırılınca elbette çok daha zordur. Bu nedenle önce devlet kuruluşlarında düzenleme yapmak gerekir. **Maliye ve Ekonomi Bakanlığı birleştirilmelidir.** Sanayi Bakanlığının bazı birimleri, DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Teşvik Uygulama, Gümrükler gibi birimler, Maliye bakanlığının bazı birimleriyle ortak hareket edebilecek şekilde yeniden organize olmalıdır. Ayrıca üretim konusunda planlamalarda mutlaka ilgili özel sektör temsilcilerinin söz hakkı olmalıdır.

✓ **Ekonominin dengesi, faiz-kur makası üzerine oturtulamaz.** Çünkü bunlar evrensel sanal ekonomik sistemin elemanlarıdır. Milli devletlerin faiz ve kur konularında tam hakimiyetleri olamaz. Çünkü bu unsurlar, herhangi bir dış tesirden etkilenirler. Bu etkilenmeler bazen olumlu, ama çoğunlukla olumsuz yönde olur. Olumlu etkilenmeler yöneticileri yanıltmamalıdır.

✓ **Merkez Bankasının hem para arzını hem de faiz oranını denetlemesinden vazgeçilmelidir.** Bunlardan birini seçmelidir. Aslında ülkedeki sanal ekonomik ortamın yurt dışından etkilenmesi olumlu yönde olduğu anlarda, bu uygulama geçerli olabilir. Ancak hem şartlar olumsuzluğa gittiğinde hem de Merkez Bankasının gücü yetmediğinde, sonuç hüsrana olabilir. Ayrıca her türlü şaibelere de açık bir işlem şeklidir. Merkez bankalarının asıl görevleri, para talebindeki kaymaları, ekonominin istikrarını bozmayacak ölçüde değişim yaparak dengeli davranmaktır. Bazen para politikası uygulamalarının zamanlaması tutmayabilir. Bu durumlarda, yapılan uygulamalar aksine, istikrarı bozar.

✓ **Bütçe açıkları finansman yoluyla karşılanmamalıdır.** Bütçe düzeni açısından gereksiz bazı fonlar kaldırılarak, bütün gelirler tek yer olan hazineye toplanmalıdır. Aksi takdirde ülke bütçesinde görülecek çevrimsel açık asgari seviyeye indirilemez. Çevrimsel açık, devlet harcamalarından devletin vergi gelirlerinin çıkarılmasıyla bulunur. Bu açığı azaltmak için mutlaka kamu harcamalarında, bilhassa cari harcamalarda kısıntıya gidilmelidir.

Ayrıca bütçe yapılırken ve politikalar oluşturulurken, arzu edilir harcamalar yerine önce, eldeki kaynaklardan başlanmalıdır. Öncelikler belirlenmelidir. Ulusların Pazarlanması kitabının yazarlarına göre, **Devletin yapması gerekenler değil, yapabilecekleri planlanmalıdır.**

✓ Devletin borçlanması yükünü azaltacak yöntemler izlenmelidir. Bunun için öncelikle **borçlanırken nominal değil, gerçek faiz oranları dikkate alınmalıdır.** Benzer şekilde devletin vatandaştan alacaklarındaki gecikmelerde uygulanan faiz oranları düşürülmelidir. Bu oran, ülkedeki fiyat artışlarından sadece birkaç puan yukarıda olmalıdır. Çünkü vatandaşın devlete olan borcuna yüksek faiz uygulamak, paranın tahsil edileceği anlamına gelmez. Aksine kaçakları artırır. Vatandaşlardaki af beklentisini de yükseltir.

✓ Devletler hem tahsilat kolaylığı hem de vergiyi tabana yaymak bakımından dolaylı vergilere ağırlık vermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. **Dolaylı vergiler ara mallara daha az, son tüketim mallarına daha çok konulmalıdır.** Aksi takdirde hem kaçaklar artar, hem de vergi adaletsizliği oluşur. Dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam gelir içerisindeki miktarlarının, birbirine yakın olması için gayret sarf edilmelidir.

✓ **Ülkenin fiziki verimliliğini artırabilmek gerekir.** Bu nedenle ülke kaynakları arasında denge kuracak maliye-vergi politikaları uygulanmalıdır. Ulusların Pazarlanması kitabının yazarlarına göre, bir ülkenin kaynakları aşağıdaki dört başlık altında toplanmıştır.

1. Tabii sermaye :Doğal kaynaklar,
2. Fiziki sermaye :Makine, inşaat, kamu varlıkları,
3. İnsan sermayesi: İnsanın bilgi ve verimlilik seviyesi,
4. Sosyal sermaye :Aile, topluluk, cemaat, sivil kuruluşlar.

Yukarıdaki kaynaklar arasında denge ararken, geri dönüşümü yüksek yatırımlara öncelik vermek gerekir. Böylece vergi gelirleri de artacaktır.

✓ Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde KOBİ denilen küçük ve orta ölçekli işletmeler önemlidir. Milletlerin milli varlıklarını korumaları ve dünya devleriyle mücadele edebilmeleri KOBİ'lerinin sağlam temellere oturmasıyla doğru orantılıdır. Bu nedenle KOBİ'lere önem ve destek verilmelidir. Destekler hem kredi, hem de vergi kolaylığı açısından olmalıdır. **KOBİ'lere destekler üç guruba ayrılabilir.**

1. KOBİ'lere iş sağlayan ihracat firmalarına destek verilebilir. Bunlara KOBİ'lere yaptığı katkı oranında kaynak aktarılabilir.

2. KOBİ'lere proje ve teknik hizmet sağlayan müşavirlik firmalarına destek verilebilir.

3. KOBİ'lerin kendilerine doğrudan destek verilebilir.

✓ Dahilde İşleme Rejimi (DİR) adı altında getirilen kolaylıklar ülkenin aleyhine olan bir yola girmiştir. Bu konu denetim altına alınmalıdır. **DİR yöntemiyle ithal edilen malların toplam ithalat içerisindeki payları %10'dan fazla olmamalıdır.** Aksi takdirde ülkenin aleyhine işleyen bir sistem haline dönüşür.

✓ Türkiye'de Gayri Safi Milli Hasıla, Gayri Safi Yerli Üretimden fazla olmaktadır. Bunun nedeni Avrupa'da çalışan insanlarımızın ve müteahhitlerimizin dışarıdan Türkiye'ye getirdikleri artık değerdir. Ancak yabancıların Türkiye'deki borsa vb. yatırımları ile bilhassa gayri menkul alımları artmaktadır. Yabancıların Türkiye'de elde ettikleri gelirleri arttıkça ve bunlar yurt dışına bir şekilde çıktıkça, durum Türkiye'nin aleyhine dönecektir.

Türkiye'de üretim bazındaki GSMH ile harcama temelli GSMH birbirine eşit değildir. Vatandaşların harcamalarının, gelirin en az iki katı olduğu tahmin edilmektedir. Bu durum aşağıdaki sebeplerden kaynaklanır.

1. Kayıt dışı ekonomi yoğundur,
2. Devletin harcamaları çok şişmiştir,
3. Özel sektör yatırım harcamaları şişmiştir. Naylon fatura çoğalmıştır.

Aslında milletlerin konumlarını karşılaştırırken sadece GSMH rakamları ve elektrik tüketiminin kullanılması yanlıştır. Ayrıca **manevi GSMH** diyebileceğimiz **güvenlik, sağlık, huzur** gibi konular da değerlendirilmelidir.

Zaten günümüzde dünyada yapılan GSMH hesapları da eksiktir. Ülkede oluşturulan ama GSMH hesaplarında görülmeyen değerler vardır. Yemeğinizi kendiniz yaptığınızda, çocuğunuzu evde kendiniz yetiştirdiğinizde, evdeki tamiratları kendiniz yaptığınızda, kendi dikişinizi diktiğinizde, kitap okuduğunuzda, fikir tartışmaları yaptığınızda, bedelsiz olarak sosyal faaliyetlerde bulunduğunuzda, başkalarına manevi destek verdiğinizde, vb. olaylarla aslında bazen dolaylı, bazen doğrudan üretime destek veriyorsunuz. **Ama bu faaliyetleriniz GSMH hesapları içerisine girmiyor.** Halbuki aynı faaliyetleri kendi yapmayarak dışarıya ücretle yaptırımların harcamaları hesaplama alınıyor.

✓ **Dünyada uygulanan hiçbir işsizlik ölçümlemesi tam olarak doğru değildir.** Kayıt dışı ekonominin ve tarımda çalışan nüfusun fazlalığı işsizlik ölçümlerini olumsuz etkiler. Bunların bol olduğu Türkiye gibi ülkelerde ise, daha çok tahmini hesaplara dayanır. İşsizlik aslında, ekonomik bir israftır. Ancak her ülkede kabul edilebilir bir işsizlik oranı vardır. **İşsizliğin azaltılması, sadece maliye-para-üretim politikalarıyla başarılamaz. Bu kitapta teklif edilen bütün konuların dolaylı olarak etkisi vardır.**

Yukarıdaki konularla ilgili açıklayıcı ve uygulamaya yönelik teklifler konu içerisinde ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

DÜNYA EKONOMİSİNİN GENEL DURUMU

Gelişmiş ülkelerin en önemli meseleleri Dünya Ticaret Hacmindeki artış konusudur. Gelişmemişlerin durumu onları ilgilendirmez. Sadece kendilerine yapacakları katkı açısından ilgilendirir. Japonya dahil, gelişmiş ülkelerin nüfusları %15-16 arasındadır. Ancak aynı 2005 yılında Dünyanın gelirinden aldıkları pay, %82-84 arasındadır. **Bu durum dünyadaki adaletsizliğin derinliğini göstermektedir.**

✓ Para kazanma ve kâr hırsı genelde, Batılı milletlere has özelliklerdir. Doğulu insanlar için huzur ve itibar daha önemlidir. Bugün, maalesef, Batılıların çoğunda hakim olan bu kâr hırsı, bütün dünyaya yayılmaktadır. Doğunun bir kısım insanlarını da sanki büyümüştür. Ekonomide küreselleşen dünya için en büyük tehlike bu anlayışın yayılmasıdır. Bunu yine ileri görüşlü bazı Batılılar ifade etmektedir.

Tehlike sadece gelişmekte olan ülkeler için değildir. Batı ekonomisi için de tehlike vardır. Kâr hırsı, sanal (hayali) ya da saymaca denilen bir ekonomik yapı oluşturmak üzeredir. Borsa, faiz, döviz ve rant şeklinde kendini gösteren bu ekonomi, üretime ciddi bir katkı yapmamaktadır. Aksine, kimi zaman üretimi engellemektedir. Sanal ekonomiyi spekülâtörler (yani hayali değer yaratıcıları) yönlendiriyorlar. Politikacıların dikkatsizce sarf ettikleri sözler de etkili oluyor. Ayrıca basının, olacaktıymış gibi yansıttığı ama gerçekleşmeyen bazı olaylar ve üretimle ilgisi olmayan konular sanal ekonomiye yön vermektedir.

Sanal yani hayali ekonomi ile, gerçek yani üretici ekonomiyi uzlaştırmak zorundayız. Aksi taktirde insanlar, kendi duygu ve heyecanlarının fasit dairesi (sarmalı) içerisine girebilirler. Bu daireden çıkmaları çok zor olur ve insanlık can çekebilir. Sanal ekonomi gerçek üretimin olmadığı ekonomidir. Aklın, mantığın, duyguların, duyarlığın yeri yoktur. Dolayısıyla sanal ekonomi, insanlığın geleceği için çok tehlikeli hale gelmektedir. Baudrillard'a göre spekülâtörler, hayali değer yaratarak kazandıkça büyüyorlar. Büyüdükçe birbirleriyle birleşiyorlar. Birleştikçe karşı konulamaz oluyorlar. **Böyle giderse hem insanlar hem de devletler, hayali değer yaratıcılarının oyun alanı olmaktan ileri gidemeyeceklerdir.** (Bu konuda İslâmiyet'in bize öğütlediğinin kendime göre yorumunu "Tarihin Aydınlatıldığı Gelecek" isimli kitabımın Türklerin Medeniyetinin Bugünkü Durumu bölümünde yaptım.)

Günümüzde bile sanal ekonomi alanında dönen günlük para akışı, mal ve hizmetler alanındaki dünya ticaretini finanse etmek için gerekli miktarın kat kat üstündedir.

Dünyanın bugünkü karmaşık şartlarında ekonomi biliminin genel bir çözüm getirmesi çok zor. Peter F. Drucker'e göre (s.167) küreselleşen dünya, Fransız Leon Walras'ın ekonomiyi matematiksel bir kalıba oturttuğu 1870'li yıllardan çok farklı yapıdadır. Yeni bir ekonomi kuramı geliştirebilmek için ekonomistler, aşağıdaki dört farklı yapıya tek bir ilke geliştirmek zorundalar:

1. Fertlerin ve firmaların mikro (öz) ekonomik anlayışları (yani paranın devir hızı, kâr hırsı ya da girişimcilik yapıları, bazen alınan duygusal kararlar vb.),
2. Milli devletlerin uyguladıkları makro (genel) ekonomi uygulamaları (yani para, kredi ve faiz oranları),
3. Uluslar aşırı işletmeler (gerek sanal ekonomide gerekse üretimde süper güç ve tekeller oluşturmaya çalışan, milli olmayan şirketlerin farklı amaçları),
4. Dünya ekonomisi (teknolojik gelişmelerin oluşturduğu küreselleşmenin, insanlar üzerindeki henüz belirlenemeyen etkisi).

✓ Bütün bu birbirinden farklı yapıları tek bir "ilke" ile açıklayıp kuramsal hale getirmek çok güç görünüyor. **Belki de bu fiili durum, ekonomiyi matematiksel bir denge bilimi olmaktan çıkaracaktır.** Ekonominin sadece bölgesel ve kısa süreli kuramlar geliştirilmesine yol açacaktır. Nitekim, 1984-87 arasında ABD ekonomisinde uygulanan bazı politikalar, daha o zaman ekonomi kuramcılarını şaşkırtan ve teorilere tamamen ters olan sonuçlar doğurdu. Hattâ aynı uygulamanın ABD halkı tarafından algılanışı ile Japonlar tarafından yorumlanması birbirine tamamen zıt oldu. Ülkelerin anlayışları arasında her zaman böyle farklar vardır.

Gelecekte sanal ekonomi ile gerçek ekonomi arasında bir mücadele olabilir. Benzer şekilde kâr ile itibar anlayışı arasında da dünya çapında bir çatışma olabilir. Dolayısıyla bu iki ayrı

anlayışın, bazı konularda bağdaştırılması gerektiğini düşünüyorum. Olaylara sadece "kâr" hırsı açısından bakan bazı Batılı yazarlar, bu birlikteliğin mümkün olamayacağını söylüyorlar. Ama, eski Türk anlayışlarına dayanarak, **Maliye-Vergi konularında üretim ekonomisi ile sanal ekonomiyi bağdaştırmaya çalışan önerilerim olacak.**

Hemen her konuda planlar yapılırken kısa, orta ve uzun vadeli hesaplar aynı anda yapılmalıdır. Batılılar esas itibarıyla 1492'den sonra, sömürgelerinden elde ettikleri artık değerlerle geliştiler. Günümüzde de daha güçsüz ülkelerden, haksız rekabet sonucu ticari kazanç elde ediyorlar. Elde ettikleri bu artık değerler sayesinde gelişmelerini sürdürüyorlar. Ancak **dünya zenginleşmedikçe, gelişmiş ülkelerin kendi başlarına zenginleşmeleri sürekli olamaz.** Gelişmiş ülkeler bunu bilirler. Bu nedenle geliştirmekte olanlara ve hatta savaştıkları ülkelere bile borç vererek onları çalışmaya ve kendileriyle alış verişe zorluyorlar. Verilen borçlar, geliştirmekte olan ülkelerin başlarındaki "yiğidin kamçısı"dır.

Maliye Vergi politikalarında alınması gerekli tedbirlerle ilgili ayrıntıya yönelik düşüncelerimi "**Tarihin Aydınlattığı Gelecek**" isimli kitabımda geniş kapsamlı olarak belirtmeye çalıştım.